

GÖÇÜN KAYBOLAN ÇOCUKLARI

İrem Kavak

İNSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Kavak, İrem. "Göçün Kaybolan Çocukları". İNSAMER, 20.01.2021.

 Analiz

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramı, toplumsal yapı üzerinde karmaşık etkilere yol açan önemli bir olgudur. "Göç etmek aslında birey veya aile için oldukça zor karar verilen, 'bilinmeyensularayelkenaçmak' verisklerle dolu bir yolculuğa çıkmak demektir." Günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olan göç, zorunlu ya da istemli olarak yer değiştirmeler sonucu gerçekleşmektedir. Göç olgusu insanlar arasında bir yandan sosyal ağlarının kurulmasına diğer yandan da uyum güçlükleri yaşanmasına sebep olan bir durumdur. Aileleri ile birlikte ya da tek olarak göç eden çocuklar ise, bu sürecin en dezavantajlı gruplarıdır. Özellikle yanlarında herhangi bir refakatçisi bulunmayan mülteci/göçmen çocuklar büyük bir risk altındadır. Öyle ki refakatsiz göçmen/mülteci kayıp çocukların akıbetiyle ilgili hemen her gün yeni bir haber çıkmaktadır.

Bileşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. maddesine göre, bir

ülkeye mülteci olarak giren çocuklar, o ülkede doğan çocuklarla eşit haklara sahip olmalıdır. Uluslararası sözleşmeler çocuğu bütünüyle; yani fizyolojik, bedensel, psikolojik ve gelişimsel açıdan kapsayıcı nitelikte sözleşmelerdir.

Dünyadaki göç hareketlerinin sebepleri; savaşlar, yoksulluk, işsizlik, politik ve ekonomik olmak üzere çok çeşitlidir. Küresel göç eğilimlerini ele alan çalışmalarında Castles ve Miller, uluslararası göçlerde dört yeni eğilimden söz etmektedir. Bunlar; göçün küreselleşmesi, göçün hızlanması, göçün farklılaşması ve göçün kadınsılaşmasıdır.¹ Savaşlar sebebiyle sayısız insan yaşadığı toprakları terk etmiş, yeni yaşam arayışları içinde sığınmacı, göçmen ve mülteci konumunda hedef ülkelerine doğru yola çıkmıştır.

Hedef ülkeye ulaşırken transit yani geçiş ülkelerinde karşılaşılan zorluklar ve yaşanan tahribatlardan en fazla etkilenenlerse kadınlar ve

İNSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

çocuklardır. Bu noktada darbenin en büyüğünü de kayıp ve kaybolmaya devam eden mülteci/göçmen çocukların aldığına ise şüphe yoktur.

Göç yolunda geçen çocukluğun, kişilerin ruh ve beden sağlığı üzerinde doğrudan ve dolaylı pek çok etkisi vardır. Göç eden çocukların karşı karşıya kaldıkları tehlikeler ve suistimallerle ilgili veriler, bu konudaki korkutucu tabloyu en açık şekliyle ortaya koymaktadır.

Gün geçtikçe artan kayıp mülteci ve göçmen çocuk sayıları, çok ciddi bir problem hâline gelmiş durumdadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre 79,5 milyon zorla yerinden edilmiş kişinin yaklaşık 30-34 milyonu (%38-43) 18 yaşından küçük korunmaya muhtaç çocuklardır.² Bu çocukların önemli bir bölümünün de refakatsiz olduğu belirtilmektedir. *Europol*'ün hazırladığı bir raporda, 2016 yılında Avrupa'da 10.000 çocuğun kayıp olduğu belirtilmektedir.³

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Türk Delegasyonu üyesi ve AK Parti İstanbul Milletvekili Av. Serap Yaşar, Parlamenter Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edilen ve karar hâline gelen *Avrupa'da Kayıp Mülteci ve Göçmen Çocuklar* isimli çalışmanın raportörlüğünü yürütmektedir. Konuyla ilgili olarak BM'nin her gün en az bir çocuğun kaybolduğu bilgisini paylaştığını belirten Yaşar, söz konusu çalışmanın önemli tespit ve öneriler içerdiğini belirtmektedir. Çalışmanın dikkat çeken tespitlerinden biri de kayıt sistemlerinin yetersizliği sebebiyle ölüm ve kayıp kayıtlarının tutulmamasıdır; dolayısıyla bu tür veriler kamuoyuna aktarılmadığı sürece ne bu çocuklarla ilgili sorunlara dair bir farkındalık oluşmakta ne de bu sorunların çözümü için adım atılmaktadır.⁴

Kitlesel insan hareketleriyle yerinden edilen ve göçmen/mülteci statüsünde olan kişiler içerisinde en dezavantajlı grubu oluşturan refakatsiz çocukların maruz kaldığı hak ihlalleri ve kaybolmaları hususlarında Av. Nurdan Çiçek de; "Toplumsal şiddetin yanı sıra azımsanmayacak derecede aile içi şiddet ve istismara maruz kalan çok sayıda çocuk,

bir kurtuluş olarak bu zorlu yolu seçmektedir. Bir diğer neden de bu çocukların kendi ülkelerinde temel yaşam gereksinimlerini karşılayamayacak kadar derin bir yoksullukla karşı karşıya olmalarıdır. Çocuklar, daha iyi bir hayat hayaliyle refakatsiz bir şekilde böyle bir yola koyulmayı göze almaktadır." tespitlerinde bulunmaktadır.

Refakatsiz çocukların çıktıkları bu yolda, insan ticareti yapan organize suç örgütlerinin eline düştüğünü; kölelik, fuhuş, kaçakçılık, hırsızlık gibi alanlarda kullanıldığını ve birçoğunun da akıbetinin bilinmediğini söyleyen Çiçek, "Kayıp çocuklar hakkında uluslararası hukuktaki boşluğun görünenden daha derin olduğunu düşündüren durumlardan biri de ülkelere giriş yapan refakatsiz çocukların herhangi bir uluslararası ortak ağda kayda alınmıyor oluşudur. Bu, refakatsiz çocuklar ve kayıp çocuklar hakkında sağlıklı verilere ulaşmaya engel bir durumu işaret etmesi yanında, bu çocuklara temel haklar bağlamında hizmet sağlamayı engelleyen de bir durumdur." demektedir.

Devletlerin ulusal düzeyde geliştirecekleri sistemlerin, uluslararası iş birliğine dayalı olarak yürütülmesi gerektiğini ortaya koyan *Avrupa'da Kayıp Mülteci ve Göçmen Çocuklar* raporu ile ilgili açıklamalarda bulunan Av. Serap Yaşar, mevcut tabloya rağmen üye devletlerin hâlen ortak çalışmalara sıcak bakmadığını belirtmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), BMMYK ve UNICEF, göçmen ve mülteci çocuklarla ilgili verileri yayımlamaktadır, ayrıca *Interpol*'ün sarı ve siyah bültenlerinde kayıp ve kaçırılma olaylarıyla ilgili veri akışı sağlamaktadır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi de yerel kurumlarla birlikte bu hususta çalışmalar yürütmektedir.

Uzmanlar, çözümün öncelikle çocukların refakatsiz bir şekilde menşei ülkelerinden çıkış sebeplerinin ortadan kaldırılması için devletlerin sorumluk alıp harekete geçmesi gerektiğini belirtmektedir. Refakatsiz çocuklara yönelik hakların ve karar hükmündeki ilkelerin çok yeni olduğuna ve bunların uygulanması bağlamında ülkeler arasında ortak bir anlayış bulunmadığına

işaret eden Av. Çiçek, aynı sözleşmenin, aynı hükümlerinin uygulanmasında ülkelere göre farklılıklar olduğuna, bunun da keyfi yaklaşımlardan kaynaklandığına işaret ederek, “Uluslararası arenada refakatsiz çocuklar adına atılması gereken en önemli adımlardan biri, standart bir uygulamanın hayata geçirilmesi olacaktır. Aksi takdirde imzalanan sözleşmelerin, sözleşmelere ek yapılan ayrıntılandırıcı protokollerin işlevselliği sorgulanır hâle gelecektir.” demektedir.

Kitlesel insan hareketliliği içerisinde göçmen ve mülteci çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç oldukları gerçeği dikkate alındığında, çocuk haklarının uygulanması öncelenmelidir. Göç yolunda yaşanan tahribatların onarılması ve iyileştirilmesi için kurum ve kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

2016 yılında kayıp göçmen ve mülteci çocuk sayısının resmî rakamlara göre 10.000 olduğu belirtilmektedir; fakat uzmanlar gerçekte bu sayının tahmin edilemeyecek düzeyde olduğuna dikkat çekmektedir. İstemli ya da istemsiz olarak kaybolan çocuklar, organize suçlara

karışabilmekte ve istismara uğrayabilmektedir. Yaşanan ve belki de daha fazlası yaşanacak bu tür mağduriyetleri engelleyebilmek, tüm insanlığın sorumluluğundadır. Devletler, çocuk hakları sözleşmelerine dair uygulamaları ve denetimleriyle; STK’lar ise gönüllü ve farkındalık yaratan çalışmalarıyla bu konuya destek olmalıdır. Öncelikle mülteci kamplarında ve geri gönderme merkezlerinde, bu konudaki ihtiyaca yönelik ekiplerin bulundurulması elzemdir. Zira çocuklar şartların yetersizliğinden dolayı bu mekânlarda kolayca ortadan kaybolabilmektedir.

Kayıp göçmen ve mülteci çocuklara yönelik uluslararası düzeyde net bir uygulama bulunmamaktadır. Veri ve istatistik sağlayıcı örgütlerin kayıtlarına dâhil olmayan kayıp çocukların binlerle ifade edilebileceği çok açıktır. Kayıt sistemlerinin güvenilir hâle getirilmesi, tüm göçmen ve mültecilere yönelik uluslararası normlarla belirlenmiş koşulların uygulamaya geçirilmesi, dünyanın her yerinde aynı statüye sahip çocukların olmasını sağlayabilme ve çocuklar için tehlike oluşturacak tüm tehlikelerin ortadan kaldırılabilmesi için zorunludur.

Sonnotlar

- ¹ Y. Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2018, s. 17.
- ² <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- ³ H. Sezgin, “Avrupa’da Kayıp Refakatsiz Mülteci Çocuklar”, İNSAMER Rapor, 2019, https://insamer.com/tr/avrupada-kayıp-refakatsiz-multeci-cocuklar_2331.html

[com/tr/avrupada-kayıp-refakatsiz-multeci-cocuklar_2331.html](https://www.unhcr.org/refugee-statistics/)

- ⁴ Serap Yaşar, “Avrupa’da Kayıp Mülteci ve Göçmen Çocuklar”, Göç, Mülteciler ve Yerinden Edilmiş Kişiler Komisyonu, (2020), Doc. 15026.